

Ságvári Endre Érem

A Belügyminisztérium 10-21/8/1961. számon kiadott Öltözködési Szabályzatában felsorolásra került a 45. oldalon 11. számú táblázatként a BM alkalmazottak által egyenruhán viselhető kitüntetések rangsorolása és a 46. oldalon 12. számú táblázatként a BM alkalmazottak által egyenruhán viselhető jelvények rangsorolása. A Magyar Partizán Emlékérem az első, második a "Ságvári Endre" Emlékérem. Ki az a Ságvári Endre? Mit és kikkel tevékenykedett? Nem államilag alapított kitüntetés hanem valamelyik társadalmi szervezeté. A jelvények közül rögtön a második a BM-nél? A kérdésekre választ kerestem:

Családneve eredetileg Spitzer volt, Budapesti zsidó családban született a Józsefvárosban 1913. november 4.-én. Édesapja, dr. Ságvári Sándor híres ügyvéd volt, édesanyja, Ságvári Sándorné Erdős Rozália tanítónő. Húga, Ságvári Ágnes történész - levéltáros 1970 és 1985 között Budapest Főváros Levéltára igazgatója volt. Nagynénje, Ságvári Spitzer Jozefina pedig a világhírű magyar fizikus, Orován Egon édesanyja volt.

Dr. Ságvári Endre

A jogi egyetemen ismerkedik meg a marxizmussal. 1935-ben a Magyar Izraeliták Egyetemi és Főiskolai Hallgatók Egyesületének keretében létrehozott Haladó Diákok Pártja (HDP) egyik vezetője lett. 1936-ban az államtudományok doktorává avatták. Tisztviselő a fővárosi előljáróságban.

A Szociáldemokrata Pártba 1936-ban lépett be, az MSZDP budapesti VII. kerületi ifjúsági csoportjában kezdte el mozgalmi tevékenységét. 1937. július 25-én elvette egyik pártbéli társát, Bachrach Magdát. 1937-ben ő irányította a baloldali ifjómunkások támadó akcióját a Tompa utcai nyilas körzet ellen. Ezért 8 hónapi börtönbüntetésre ítélték. A Budapesti Gyűjtőfogházból 1941. január 19-én szabadult.

A Népszava Kiadóhivatala, ahol korábban dolgozott, ismét státusba vette. A Szociáldemokrata Párt fővárosi pártterkekezlete 1941. április 4-én a végrehajtó bizottság póttagjává, az SZDP Országos Ifjúsági Bizottsága (OIB) pedig április közepén titkárává választotta.

Fő szervezője volt a Batthyány-élmécsesnél 1941. október 6-án lezajlott megmozdulásnak, ahol háromszáz szociáldemokrata fiatal adott jelre körülvette az

emlékművet, és talapzatára nemzeti színű szalaggal átkötött koszorút helyezett el – A magyar szabadságért – a magyar ifjúság felirattal majd szétszéledtek.

Ekkor került sor a Jugoszlávia elleni intervencióra, aminek hatására a KMP központi bizottsága indokoltnak és sürgetőnek tartotta a hitleristákkal szembenálló erők egy táborba tömörítését, a népfront kiszélesítését nemzeti függetlenségi fronttá, és az addigi „Békét! Földet! Szabadságot!” jelszó módosítását „Független, szabad Magyarországot!”

Előadásokat tartott a 19–20. századi forradalmakról (a magyar 1848–49-es forradalomról és szabadságharcról, az 1905-ös és 1917-es oroszországi forradalomról), illetve az évszázados németellenes függetlenségi küzdelmeket felelevenítve, a hitleristákkal való szövetekezés súlyos következményeit ecsetelve hirdette a fasiszta hatalmaktól történő elszakadás, a különbéke megkötésének szükségességét.

A Magyar Királyi Rendőrség és a Csendőrség megkülönböztetett figyelme terelődött Ságvári Endre politikai tevékenysége iránt. Az első nyomozást ellene a 1942 tavaszán szeminárium vezetői ügyködése váltotta ki.

Részt vett a Petőfi térnél tartott háborúellenes megmozdulás szervezésében: 1942. március 15-én 6-8 ezer fős tömeg gyűlt össze a budapesti Petőfi térnél, hogy tiltakozzon a háború ellen. A demonstrálók megindultak a Kossuth tér irányába, ám a Lánchídnál a rendőrség megkísérelte felosztatni a tüntetőket. A rendőrök közel száz embert vettek őrizetbe, ám a tüntetők egy része mégis eljutott a Kossuth-szoborhoz, ahol megismételték háborúellenes követeléseiket.

A gyomai járás főszolgabírójának gyanúja alapján 1942 februárjától az év áprilisáig a debreceni VI. Csendőrkerület 6. nyomozó alosztálya – a VI. honvédhadtest kémelhárító osztályának irányításával – „*bizalmas felderítést*”, majd „*nyílt nyomozást*” folytatott Endrődön kommunista szervezkedés ügyében. Ennek kapcsán 1942 március végén mintegy 30 embert vettek őrizetbe. A nyílt nyomozás 1942. április 13-án fejeződött be. A csendőrnnyomozó alosztály a Vezérkari Főnökségnek küldött jelentésében úgy foglalt állást, hogy Uhrin István, Ságvári Endre és társai a függetlenségi mozgalom propagálásával kimerítették a „*hűtlenség büntetének tényálladási alkatelemeit*”. Ezért javasolta: „*Ságvári Endre és társai budapesti lakosok ellen a nyomozó eljárás szintén folyamatba tételessék.*”

Ságvári, mint a „hűtlenségi ügy” elsőrendű gyanúsítottja 1942 tavaszán illegalitásba kényszerült. Mivel a politikai nyomozók Őt nem találták, feleségét állították elő. Tíz napon át kínozták, verték, vallatták, mégsem árult el érdemleges információkat, így július 18-án kiengedték.

Nemesmiticzi vitéz Jaross Andor belügyminiszter Hain Péter rendőr detektív - főfelügyelőt nevezte ki a politikai rendőrség vezetőjének. Hain kitűnő kapcsolatokat ápolt a német SD, Gestapo nem csak Magyarországra küldött, hanem annak németországi vezetőivel is.

Körülbekintő válogatás után 80 főt irányított a kommunista szervezkedők és agitátorok felkutatására. Hain közvetlen munkatársa volt Cselényi (Zimmer) Antal, a 41 éves, 22 szolgálati évvel, 1 jelvényes kitüntetéssel és 1 főkapitányi dicsérettel büszkélkedő rendőrnnyomozó is, aki később Ságvárit lelövi.

Jaross Andor

Hain Péter

Cselényi Antal

Magyarország Német megszállását követően meghatványozódott az eltűnt célszemélyek elleni vadászat. Kivált a Békepárt prominens vezetői – Kádár János, Gács László, Ságvári Endre – után kutattak.

Kádár János

Ságvári 1944. július 27-én Budapesten, a Budakeszi úti Nagy cukrászdában találkozott egy másik kommunistával, ide érkezett négy csendőr az őrizetbe vételükre. Társa ellenállás nélkül megadta magát, Ságvári viszont hamis igazolványt mutatott fel, majd pisztolyt rántott a csendőrökre és hármójukat megsebesítette. A kibontakozó tűzpárbajban Ságvári megpróbált elmenekülni, kiürült pisztolyát eldobva kifutott az utcára, ám ott az egyik csendőr rálőtt és halálosan megsebesítette.

A legenda szerint a csendőrök a haldokló Ságvárihoz lépve személyazonosságáról kérdezték, mire a válasz annyi volt: „*Harminckét nevem volt, találjátok ki, melyik az igazi.*” Ságvári és az egyik csendőr – akit a többiekkel együtt kitüntettek – a kórházban belehalt sérüléseibe.

Részlet a rendőri jelentésből:

„Folyó év július hó 27-én 19 óra 45 perckor a csillaghegyi nyomozó csoportnál szolgálatot teljesítő Cselényi Antal detektív, Kristóf László és Palotás Ferenc csendőrnyomozók, hosszú megfigyelés után, Budapest területén nyomára jutottak dr. Ságvári Endrének, aki már mintegy hét éve földalatti baloldali szervezőmunkát végzett és vezetett.

Nyomon követték és a XII. ker. Szép Ilonai villamosvasúti kocsiszín mellett levő Nagy Béla-féle cukrászdában egy állítólagos Szabados nevű kommunista társával figyelés alá vették, majd őket elfogni igyekeztek. Elfogásuk után motozás, illetve bilincselés közben dr. Ságvári Endre, aki izmos férfi, hirtelen dulakodni kezdett és a szomszéd asztalon lévő aktatáskájához kapott, onnét önműködő pisztolyát előrántotta és rögtön tüzelt. Lövéseivel Cselényi Antal detektívet a jobb vállán, Kristóf László csendőrnyomozót a jobb combján súlyosan megsebezte, míg a hatósági közegek segítségére siető Pétervári János rendőrőrmester gépkocsivezetőt haslövéllel életveszélyesen találta.

A lövések leadása után dr. Ságvári Endre a helyiségből kimenekült, de a Palotás Ferenc csendőrnyomozó és a sebesülten utána futó Cselényi Antal detektív lövéseitől eltalálva holtan összeesett. Dr. Ságvári Endre Szabados nevű társát sikerült elfogni.”

A budapesti német követség 1944. augusztus 3-i Berlinbe küldött távirati jelentésében egyebek között az alábbi sorok olvashatók:

„Fegyveres ellenállást tanúsított 44. VII. 22 [27]-én a Magyar Csendőrség által foganatosított letartóztatása közben a budapesti illetőségű, birodalomellenes beállítottságú magyar pacifista, dr. Sagvary lövései 4 csendőrt könnyen megsebesítettek. Ő mell-lövést kapott és kórházba szállítása közben elhalálozott.”

Kézenl. 1913.11.6. pol. rcs. Pótykép ant.
 Irat.
 Szép. & 024112
 Név: **Dr. Ságvári Endre**
 Állam:
 Szül. helye: Bpest Idője: 1913. 11. 6.
 Foglalkozás: újságírói tisztv. vallás:
 Családi állapota:
 Szülői neve:
 Lakás:
 1937. IX. 27-én a Dob u. 30. sz. aldi a Tócsa u. verakadás grunja miatt eltiltva. Állása:
 3790/330. állás.
 1937. XII. 27-én 0034/338. VIII. ker. 107. ut. sz. végén rend. felügy. lett helyezés.
 1938. I. 27-én állás.
 1937. X. 31-én 1934/1. 039. IX. ker. 207. sz. végén rend. felügy. lett helyezés.
 1938. I. 27-én állás.
 1938. máj. 11-én 1938. máj. 11-én rend. felügy. lett helyezés.
 492

Kristóf Lászlót, az egyik intézkedő csendőrt 1959-ben többek között Ságvári meggyilkolásáért halálra ítélték és kivégezték, a Legfelsőbb Bíróság azonban 2006. március 6-án hatályon kívül helyezte az ítéletet, kimondva, hogy Ságvárival szemben a csendőrök a korabeli, hatályos jognak megfelelően jártak el. Ez heves vitát váltott ki, mivel az indoklás úgy is értelmezhető, hogy a bíróság álláspontja szerint Magyarország a német megszállás ellenére jogállamként működött.

Kristóf László

Rákosiék 1945-ben elkezdve de még inkább 1949 után Ságvári személye köré szabályos kultuszt épített. Ságvári-ligetté keresztelték át a második kerületi Szépjuhásznét 1945-ben, nevét megannyi közintézmény vette föl, s majd minden városban és községben fölbukkantak az új Ságvári utcák, terek. Szépirói zsengeit, a börtönben írt erősen didaktikus meséit (*"riások és törpék, Az árfalvi gyerekek*) kinyomtatták, s gyermekolvasmányként szélteben terjesztették.

Az általános tisztelet mellett mindazonáltal hallatszott egy-egy disszonáns hang is. Farkas Mihály például egy ízben valamely pártaktíván dehonesztáló célzattal, a kommunisták közé befurakodott szociáldemokrataként emlegette az amúgy a hithűség mintaképének beállított Ságvárit, s ebben a szurkálódásban nem nehéz fölfedeznünk a moszkovita pártvezetés posztumusz bizalmatlanságának jelét.

Kádár János viseltetett passzívan 1956 után Ságvári iránt, visszaemlékezve a pártföloszlatás kényes kérdésében kipattant nézeteltérésre, melyben az elhalt hős a moszkvaiak álláspontját osztotta. (*Elég volt már a sok Ságvári-ünnepségből!* - dohogott néhanapján) Mindez azonban összességében mit sem tompította a Ságvári alakját övező dicsfényt, s ennek bizonyosságaképp 1956-ot követően újabb oktatási intézmények (pl. a mártír alma matere, a Trefort-gimnázium) meg úttörőcsapatok vették föl a nevét.

Az egykori harcostárs, az 1945 után a pártállami rendőrség kebelén belül Hollós Ervin 1971-ben megírta Ságváriról szóló dokumentumregényét (*"32 nevem volt"* - ugyanezzel a címmel rendezte meg életrajzi filmjét Keleti Márton is), melyben az alábbi idealizált jellemzést olvashatjuk:

"Ki rajzolhatná meg igazán hűen Ságvári alakját? Csak nagy művésznek sikerülhetne. Hiszen egyénisége szokatlan, látszólag egymást kizáró elemekből tevődött össze. Egy szemüveges entellektüel, akinek bámulatos testi ereje van és Bátorsága legendás, idegei válságos

pillanatokban is hibátlanul működnek, nem sínyli meg őket az éveken át tartó, szüntelen feszültség. Tisztában van vele, hogy állandó életveszély fenyegeti, és szinte kisfiús derűjét, pompás humorát mégsem veszti el. Van benne valami vagányos magabiztosság és tettekézség."

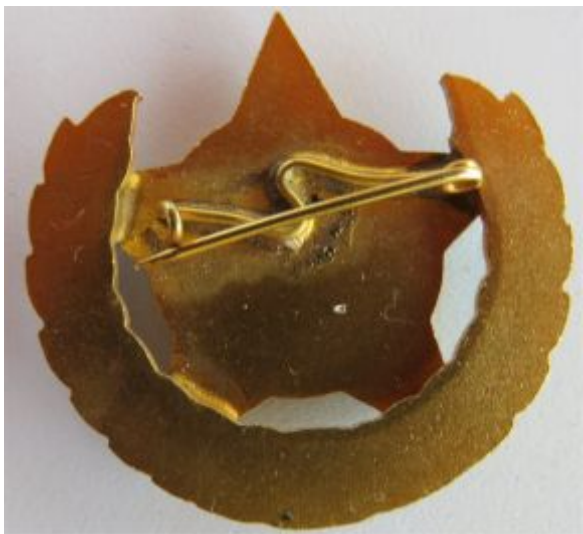
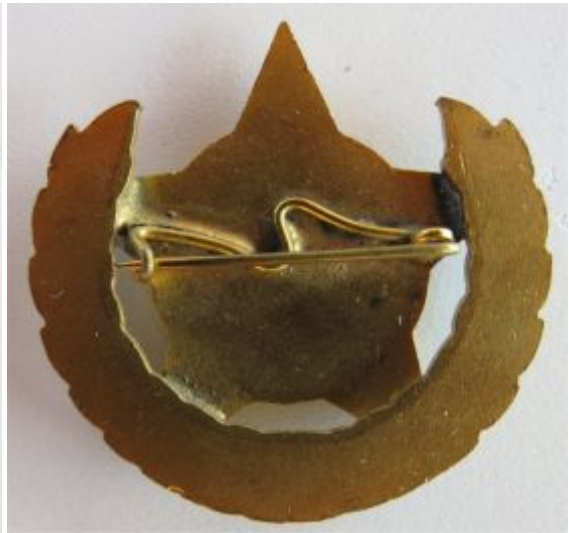
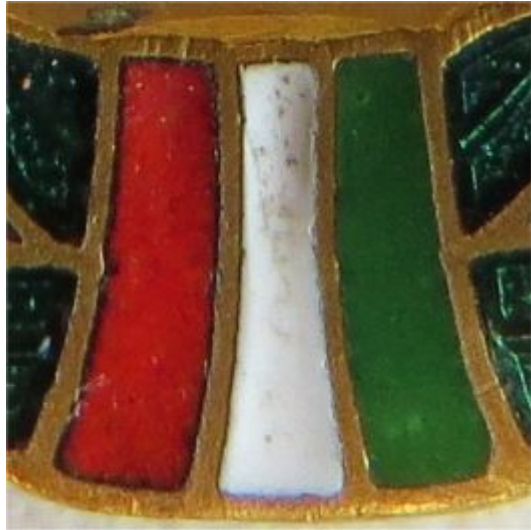
Mégsem helyezték el Ságvári emlékét 1945-1989 között úgy, hogy a Népköztársaság Elnöki Tanácsa, a Minisztertanács, a Kormány vagy miniszter alapított volna kitüntetést. "Csak" emlékérmet kapott.

Az emlékérmet a Magyar Kommunista Ifjúsági Szövetség I. Országos Értekezletén, 1957-ben alapították. A KISZ Intéző Bizottsága, Titkársága adományozta. Megkaphatták azok a fiatalok és gyermekek, akik a Magyar Népköztársaság és a szocialista tulajdon védelmében, az élet- és vagyonmentésben hősiesség magatartást, különleges politikai, emberi helytállást tanúsítottak vagy rendkívüli körülmények között erősítették hazánk hírnevét. E kitüntetés - jellegéből fakadóan - nem köthető valamilyen nevezetes dátumhoz, s az évenként kiadható mennyiség sem előre szabályozott. A kitüntetéssel 2500 Ft pénzjutalom járt.

Két féle változat

Röviden a KISZ-ről:

Az MSZMP IKB 1957. február 26-án határozott a szervezet felállításáról. Földes László vezetésével bizottságot jelöltek ki, amelynek feladata a hasonló szovjet szervezet, a Komszomol vezetőivel történő konzultálás volt a KISZ megszervezéséről.

A magyarok és a szovjetek abban mindannyian egyetértettek, hogy a KISZ-t még március 15-e előtt meg kell alakítani. A KISZ szervezésének kezdeti szakasza az első országos értekezlettel, 1957. október 25-27. között zárult le, ahol a párt ifjúsági és egyben országos tömegszervezetként, a kommunista párt korábbi ifjúsági szervezeteinek (KIMSZ, MADISZ, SZIT, MINSZ és DISZ) utódjaként határozta meg önmagát.

A KISZ Központi Bizottsága Intéző Bizottságának IB/4-1986/19.

(XI.27.) számú határozata

a kitüntetések adományozásának és egyéb elismerési formák alkalmazásának rendjéről

A KISZ-kitüntetések az eredményes ifjúságmozgalmi munkáért kapható elismerés alapvető formái. Az ifjúsági szövetség elsősorban ezekkel fejezi ki megbecsülését azon tagjainak, akik példamutatóan dolgoznak; azoknak a felnőtteknek, akik jelentősen segítették a KISZ, illetőleg a Magyar Úttörők Szövetsége munkáját; valamint azoknak a KISZ-szervezeteknek és intézményeknek, amelyek egy-egy időszakban kiemelkedő teljesítményt nyújtottak. A KISZ-kitüntetések a szervezeti szabályzat rögzíti.

"Utóélete" 1990 után:

Ságváriról 1945 után számos szobrot és emléktáblát állítottak, intézményeket és közterületeket neveztek el róla. Ezek nagy részét 1990 után elmozdították illetve átnevezték, de még ma is sok közterület és iskola viseli a nevét az ország különböző településein, így Budapest több kerületében is. Ezek egy részét 2011–2012-ben átnevezték, például a Budapest III. kerületében található utcát a Fővárosi Közgyűlés 2011-ben Sinkovits Imre utcára változtatta, vagy az 1963-ban alapított, róla elnevezett gimnázium Kazincbarcikán 2012-ben változtatott csak nevet Szalézi Szent Ferenc Gimnáziumra.

Makón ma is áll a Ságvári Endre-szobor

Ságvári megítéléséről korábban 2004-ben, halála 60. évfordulóján, majd 2005-ben folyt sajtóvita, amelynek egyik főszereplője Ungváry Krisztián történész volt, aki Ságvárit elsősorban keményvonalas sztálinistaként értékelte. 2006-ban a Jobbik letakarta Budapest II. kerületében található emléktábláját, 2008 júliusában pedig Debrecenben, a helyi MDF vezetője takarta le Ságvári ottani emléktábláját, és az önkormányzathoz fordult a végleges eltávolítás ügyében. Az önkormányzat eltávolította az emléktáblát.

A Magyar Tudományos Akadémia állásfoglalásában a helyi önkormányzatokról szóló 2011. évi CLXXXIX. törvény 14/A. § (2) bekezdése alapján nevét közterület elnevezésére nem ajánlja, mivel az „XX. századi önkényuralmi politikai rendszer fenntartáshoz kapcsolható”. 2014-ben újabb belpolitikai ügyet generált Ságvári Endre személyének megítélése körüli bizonytalanság. Az Emberi Erőforrások Minisztériuma bejelentette, megváltoztatná a szegedi Ságvári Endre Gyakorló Gimnázium nevét, azonban a diákok szerint a „ságvárizmus” egy hagyomány. Barok István, az iskola testnevelő tanára Ságvári pozitív megítélése mellett állt ki a vitában. A vitában megszólalt Vincze Gábor is, aki szerint egy demokráciában nem lehet példakép a sztálinista Ságvári. Törvény nem kötelezte az iskolát fenntartó Szegedi Tudományegyetemet a névváltoztatásra, ugyanakkor az iskolák nevééről a 2014-ben életbe lépő felsőoktatási törvény szerint az oktatási miniszter dönt. 2015 májusának elején jelentették be a tanároknak, hogy szeptembertől SZTE Gyakorló Általános Iskola és Gimnázium néven működik tovább az intézmény.

Felhasznált irodalom:

- Svéd László: Ságvári Endre mártírúmának körülményei dokumentumok tükrében (Múltunk-2008/1.
- Ságvári Ágnes (szerk.): *Ságvári Endre - Élete és harca a független, szabad Magyarorszáért* (Ifjúsági Lapkiadó Vállalat, 1979) ISBN 963-422-198-X
- Magyar életrajzi lexikon
- Krausz Tamás–Léderer Pál–Tamás Tibor (szerk.): *A Ságvári-dossier: a Legfelsőbb Bíróság és a jogállam*, Pannonica Kiadó, 2006, ISBN 9637319263
- <http://www.vitezirend.co.hu/Tradition/kristoflaszlo.htm>
- *Újabb Ságvári-vita az ÉS hasábjain*, Múlt-kor, 2005. augusztus 17.
- *A magyar csendőr nem 'háborús bűnös' többé*, Hazánkért.com, 2006. november 10.
- A Legfelsőbb Bíróság Kristóf Lászlót felmentő ítélete
- *Letakarták Ságvári Endre emléktábláját Debrecenben*, Index.hu, 2008. július 8.
- Reményi Gyenes István: *Ismerjük őket? Zsidó származású nevezetes magyarok* (Ex Libris Kiadó, Budapest, 2000) ISBN 963-85530-3-0
- http://magyarnarancs.hu/belpol/melyik_az_igazi_-_sagvari_endre_elete_es_utoelete-65447
- *Eltüntették Ságvári emléktábláját*. jobbik.hu, 2006. március 8. (Hozzáférés: 2012. március 11.)
- „Ságvári egy demokráciában vállalhatatlan”, MTI, alfahir.hu, 2015.03.21.
- *Átnevezik a szegedi Ságvári Endre iskolákat*. HVG, 2015. május 2. (Hozzáférés: 2015. május 3.)